

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 27^{ης} ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1948

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΙΤΑΛΙΑ

Ὅτι ἔτη συμπληροῦνται ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἡ Πατρίς ἡμῶν ἠναγκάσθη νὰ ἀναλάβῃ πόλεμον ἐναντίον ἐπικρατείας πολλαπλασίως μεγαλειτέρας καὶ ἰσχυροτάτης μὲ τὰ ὀκτὼ ἑκατομμύρια λόγχας.

Ἄφοῦ ἐπὶ μακρὸν ἐθορύβησαν εἰς τὸν διευθυνόμενον αὐτῶν τύπον καὶ ἀφοῦ ἔφθασαν νὰ βυθίσουν ὑπόυλος καὶ πειρατικῶς ἀξιόλογον πολεμικὸν μας πλοῖον, διὰ νὰ μειώσουν τὴν κατὰ θάλασσαν ἡμῶν δύναμιν, αὐτοὶ οἱ διαθέτοντες κολοσσιαῖον σίλβοντα στόλον, ἀπήτησαν περὶ τὰ ἐξημερῶματα τῆς 28^{ης} Ὀκτωβρίου γῆν καὶ ὕδωρ, δύο δὲ ὥρας πρὶν ἢ ἐκπνεύσῃ ἡ τρίωρος προθεσμία πρὸς παράδοσιν τῆς Ἑλλάδος, ἤρχιζεν ἡ εἰσβολή.

Ἡ ἀπάντησις ποὺ ἐδόθη εἰς τὸ σκότιον τελεσίγραφον ἀπὸ τὸν Βασιλέα Γεώργιον καὶ τὴν κυβέρνησιν ἐπανελάμβανε τὴν φωνὴν τῆς πλειστάκις διὰ μέσον τῶν αἰῶνων κινδυνευσάσης Πατρίδος καὶ οὕτως ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν, ἥτις, συνέχουσα ἑαυτὴν ἕως τότε ἀπέναντι τῆς ῥωμαϊκῆς ὕβρεως πρὸ εἶχαν ἐκθρέψει ἢ παρὰ τὰς διεθνεῖς συνθήκας κατακράτησις τῆς Δωδεκανήσου, ἢ εὐχερῆς κατάρκτησις τῆς ἀνυπερασπίστου Αἰθιοπίας καὶ ἢ ἔτι εὐχερῆστερα καθυπόταξις τῆς ἤδη ἡμιδούλου Ἀλβανίας, ἐξέσπασεν εἰς ἱερὰν ὀργὴν καὶ ἐσήκωσεν ὅλην τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν ἔσχατον ἀγῶνα ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν καὶ ἐδημιούργησε τὸ θαῦμα τῆς Πίνδου καὶ τοῦ Κалаμῆ.

Δύο μεραρχίαί και ἓν σύνταγμα ἀνεξάρτητον κατανεμημένα ἀμυντικῶς ἐπὶ μετώπου διακοσίων τριάντ' ἡμιόλιων χιλιομέτρων ὑπέστησαν τὴν προσβολὴν ἑπτὰ φασισικῶν μεραρχιῶν, ἀνεξαρτήτων μονάδων μαυροχιτώνων, τριακοσίων ἁρμάτων μάχης καὶ ταγματῶν Ἀλβανικῶν.

Τὸ ἀπὸ πολλοῦ ἐπιμελῶς ἠτοιμασμένον σχέδιον τοῦ ἰταλικοῦ ἐπιτελείου ἦτο δι' αἰφνιδιαστικῆς ἐπιθέσεως καὶ διὰ ραγδαίας καθόδου ἀπὸ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἄφου πρὸς τὸ Μέτσοβον νὰ διεισδύσουν εἰς τὴν χώραν καὶ ματαιοῦντες τὴν συγκέντρωσιν τῶν μόλις κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπιστρατευθέντων ἀνδρῶν νὰ δεύσουν, ὅπως ἐνόμιζαν ἄλλοτε καὶ οἱ Πέρσαι, ὡς εἰς περίπατον, ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν πρὸς τὴν πρωτεύουσαν.

Ἄλλ' ἢ χαρὰ των δὲν διήρκεσε πλεόν τῶν εἰκοσιτεσσάρων ὥρῶν. Ἀφοῦ ὑπέστησαν ἀπὸ τὸ Ἑπταχώρι τὸ περίφημον μάνδρωμα, ἀνετράπη ἡ λυσσαλέα των προσπάθεια, ἀπὸ δὲ τῆς 14^{ης} Νοεμβρίου ἀρχίζει ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς τὰς μεγαλειώδεις ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις, μετατοπίζων τὸν πόλεμον ἐντὸς τῶν ἀλβανικῶν συνόρων. Πανταχοῦ ἀπωθοῦσε τὸν εἰσβολέα καὶ κατελάμβανε τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην τὰς ἀπὸ μακροῦ ἀναμενούσας ἐλευθερίαν πόλεις τῆς Βορείου Ἠπείρου, Κορυτσᾶν, Μοσχόπολιν, Δέλβινον, Ἄγιους Σαράντα, Ἀργυρόκαστρον, Κλεισοῦραν, Πρεμετὴν καί, παρὰ τὸν βαρύτερον χειμῶνα, ἐγκαθίστατο εἰς τὰς κορυφογραμμὰς ἀπὸ τὴν Νεμέρσκαν ἕως τὸ Τομόρι.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἠτοιμάζοντο οἱ φασίσται διὰ τὴν μεγάλην ἐαρινὴν ἀντεπίθεσιν, ἣτις, παρισταμένου αὐτοῦ τούτου τοῦ ἰταλοῦ δικτάτωρος, ἤρχισε μὲ εἰκοσιπέντε μεραρχίας τὴν 9^{ην} Μαρτίου καὶ ἔληξε τὴν 23^{ην} τοῦ αὐτοῦ μηνὸς μὲ οἰκτρὰν ἀποτυχίαν.

Τέσσαρες ἀρχιστράτηγοι ὑπῆρξαν τὰ διαδοχικὰ θύματα τῆς ἑλληνικῆς εὐψυχίας καὶ ἀρετῆς.

Ἡ χώρα τῶν σαρανταπέντε ἑκατομμυρίων ἀπειθή ἐκλιπαροῦσα σωτηρίαν ἀπὸ τὸν σύμμαχον, ὅπως ἄλλοτε ποτε ὁ Σουλτάνος τῆς Τουρκίας, ἀπελπισθεὶς νὰ καταπνίξῃ τὸν μέγαν ἑλληνικὸν ἀγῶνα, ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Τύνιδος.

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν διεβίβαζε πρὸς τὸν ἐν Βερολίνῳ πρεσβευτὴν τῆς Ἰταλίας τὸ ἀγωνιώδες μήνυμα: — Σπεῦσε νὰ ζητήσης βοήθειαν ὅπως-ὅπως, διὰ νὰ σωθῶμεν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας.

Κατάπληκτος ὁ κόσμος ἀπὸ τὸ ἔπος τὸ ἑλληνικόν, ἐδοκίμασε τὴν πρώτην χαρὰν ἀπὸ τῆς ἐνάρεξως τοῦ πολέμου.

Ἡ ἑλληνικὴ νίκη ἠλέκτριζεν ὅλους τοὺς περιδεεῖς, ἐνεψύχωνε τοὺς μεγάλους, ἐθέρμαινε τὰ στήθη τῶν ὑπερμάχων τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεχαίτιζεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὴν γερμανικὴν εἰσβολὴν εἰς τὴν Ρωσσίαν.

Ἀπὸ ὅλους τοὺς διθυράμβους ποὺ ὑψώθησαν πανταχόθεν ὑπὲρ τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος, ἀρκεῖ εἰς καὶ μόνος νὰ μνημονευθῆ, διότι συμπυκνώνει εἰς ὀλίγας λέξεις τὴν ἱστορικὴν ἔννοιαν τῶν ἑλληνικῶν τροπαίων:

«Τὸ φῶς τῆς Ἑλλάδος, ἔλεγεν ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Μεγάλης Βρεταννίας, τὸ φῶς τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τῆς βαρβαρότητος, ποὺ δὲν ἔσβησε διὰ μέσου τῶν αἰώνων, φέγγει σήμερον λαμπρότερον παρά ποτε. Τὸ ἀδάμαστον φρόνημα τῶν Ἑλλήνων ἀποτελεῖ ἔμπνευσιν δι' ἡμᾶς».

Ἄλλοίμονον ὄμως.

Ἄν καὶ ὁ ὑμνούμενος αὐτὸς στρατὸς καὶ στόλος ἐβοήθησαν ἔπειτα τὸν κοινὸν ἀγῶνα καὶ εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ εἰς ὅλα τὰ πελάγη, ἂν καὶ ἡ ἴδια ἥρωικὴ Ταξιαρχία μετέσχεν εἰς τὴν ἐκδίωξιν τῶν Γερμανῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας, ὄμως τὰ ἀποτελέσματα, ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἑλλάδα τὴν δεινοπαθήσασαν ὅσον καμμία χώρα, δὲν τὴν ἐποθέτησαν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν νικητῶν.

Ὅταν ἄλλοτέ ποτε αἱ μόναι μεγάλαι Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης, αἱ Ἀθῆναι καὶ ἡ Σπάρτη, ἀντετάχθησαν κατὰ τοῦ Περσικοῦ χειμάρρου καὶ ἀπέτρεψαν τὴν ἐκβαρβάρωσιν τοῦ κόσμου, μετὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν ποὺ ἐπεσφράγισε τὴν τελικὴν νίκην συνῆλθαν οἱ νικηταὶ καὶ ἀποδίδοντες φόρον τιμῆς ἀλλὰ καὶ ἀποτίνοντες ὀφειλὴν πρὸς τὴν μικρὰν πολιτείαν τῶν Πλαταιέων ποὺ εἶχε βοηθήσει τὰς δύο μεγάλας ἐπικρατείας ὑπὲρ δύναμιν, ἀφοῦ ἀνεκήμερον τὴν γῆν τῶν Πλαταιῶν ἱερὰν, ἀπέδωκαν ὅσα ἐδάφη πλαταικὰ εἶχαν ἀρπάσει οἱ μηδίσαντες Θηβαῖοι, ἐπὶ πλέον δ' ἠγγυήθησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς καὶ ἀκεραιότητα.

Ἀπέναντι τοιαύτης πολιτισμένης διεθνοῦς ἠθικῆς τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου εἰς ἡμᾶς ὄχι μόνον τίποτε δὲν ἀπεδόθη, ἐξ ὅσων εἶχαμεν προσφάτως ἐλευθερώσει ἢ μᾶς εἶχαν ἀρπάσει οἱ πλέον ἢ ἅπαξ μηδίσαντες γείτονες, ἀλλὰ καὶ ἀφέθη ἡ ὑπὲρ δύναμιν ὡσαύτως ἀγωνισθεῖσα Ἑλλάς, μόνη αὐτῆ, νὰ θυσιάσῃ τὰ τέκνα της καὶ νὰ ὑφίσταται φθορὰν ἀνείπωτη, νὰ χύγῃ τὸ αἷμά της εἰς ἓνα συνεχιζόμενον ἀγῶνα ἐναντίον ἐχθρῶν μὴ κρηπτομένων πλέον ὀπισθεν ἀπαισίων προαγωγῶν τῆς ἑαυτῶν Πατρίδος, ἀγῶνα ποὺ ἀπειλεῖ μαζὶ μὲ τὴν Ἑλλάδα ὅλον τὸν νεώτερον πολιτισμόν.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι αἱ δεινὰ περιστάσεις ποὺ διερχόμεθα μᾶς συγκεντρώνουν εἰς ἓν καὶ μόνον μέλημα, ἐπειδὴ τὸ παρόν, κάθε παρόν, εἶναι τεραστία δύναμις καὶ ὡς τοιαύτη δεσπόζει τῆς σκέψεως τῶν ἀνθρώπων.

Ἀλλὰ σήμερον συνήλθομεν διὰ νὰ θεωρήσωμεν τὴν 28ῃν Ὀκτωβρίου ὡς ἱστορίαν.

Ἡ σήμερον ἡμέρα εἶναι ἡ ὥρα τῆς ἱστορίας.

Ἐκληροδότησεν εἰς ἡμᾶς ἀθάνατον κτῆμα, τὴν μνήμην τῶν ἀνδρῶν ἐκεῖνων ὅσοι ἀπέθανον εἰς τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ τὸν ἀέρα, προμαχοῦντες ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ κόσμου. Ἐπέβαλεν εἰς τὴν γενεὰν ἡμῶν καὶ εἰς

γενεάς γενεῶν αἰδίων τὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς ὅσους ἐπρόταξαν τὰ στήθη των διὰ τὰ καταστήσουν τὴν Ἑλλάδα ἀντικείμενον θαυμασμοῦ ὅλης τῆς ἐλευθέρως οἰκουμένης.

Ἄλλ' ἢ σήμερον ἡμέρα εἶναι ἡ ὥρα τῆς ἱστορίας καὶ ἀπὸ ἄλλης ἐπόψεως, ἐνδιαφερούσης τὰ μέγιστα τοὺς δύο γειτονικοὺς λαούς. Ἄν πρόκειται βεβαίως τὰ ἀνασύρωμεν τὸν μαῦρον πέπλον τῶν χρόνων τῆς δικεφάλου ἐχθρικῆς κατοχῆς, διὰ τὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι οἱ Ἰταλοί, χωρὶς τὰ εἶναι παιδομαθεῖς σκληρότητος καὶ ἀγριοτήτων, οὐχ ἦτιον ἠκολούθησαν κατὰ πόδα τοὺς διδασκάλους των, ἔτι πλέον ὅτι ἔδωκαν ἀνίερα χεῖρα βοήθειας εἰς τὸν τρίτον ἐκ τοῦ βορρᾶ δαίμονα τοῦ ὀλέθρου, πειρώμενον τὰ ἐξοντώσῃ τὸν Μακεδονικὸν Ἑλληνισμόν.

Σήμερον ἀρμόζει μᾶλλον ἀναδρομὴ εἰς τὴν προηγουμένην τοῦ πολέμου περίοδον, ὅταν ἐξεκολάπτοντο τὰ ὄνειρα κατακτίσεως ὅλου τοῦ κόσμου. Διότι τότε ἐστράφησαν τὰ βλέμματά των πρὸ παντὸς πρὸς τὴν Πατρίδα μας καὶ μία ἀνασκόπησις τῶν συνθηκῶν αὐτῶν θὰ ἦτο χρήσιμος, διότι ἀποκαλύπτει τὴν βαρεῖαν πλάνην τῶν Ἰταλῶν καὶ τὴν περιφρόνησιν τῆς ἱστορίας, ὅταν ἀπεφάσιζαν τὰ δουλῶσούν τὴν Ἑλλάδα.

Ἀπαρχὴ καὶ σύνθημά των ὑπῆρξε τὸ ἱμπεριαλιστικὸν κράτος τῆς πάλαι ποτὲ Ρώμης.

Ἦδη ἐν ἔτει 1937 ὁ Ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν καὶ γαμβρὸς τοῦ Δικτάτωρος ἐσημείωνεν εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του: «Τὸ μυστικὸν τῶν δικτατοριῶν ἐγκτεται εἰς τὸ ὅτι ἔχουν κοσμοθεωρίας. Οἱ Γερμανοὶ τὸν νασιοναλσοσιαλισμόν, ἡμεῖς τὸν ρωμαϊκὸν ἱμπεριαλισμόν». Ὁ ἴδιος δὲ ὁ Δικτάτωρ ἐνωρὶς ἤδη ὠραματίζετο καὶ διεκήρυττε: «Πρὶν ἀποθάνω, βλέπω τὰ διαγράφεται εἰς τὸν ἰταλικὸν οὐρανὸν ἀναγεννωμένη ἢ αὐτοκρατορία τῶν Καισάρων. Τὸν μεγαλείτερον υἱόν μου τὰ διασχίξῃ τὸν Νεῖλον, τὴν δὲ Εὐρώπην ὀλόκληρον ὑποχείριον τοῦ νέου Καίσαρος».

Με τοιαύτας ιδέας εἶχεν ἐμποτισθῆ ἡ γενεὰ πὸν ἔλαβε τὰ ὄπλα κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς 22 Δεκεμβρίου 1940 καταχωρίζεται ἡ εἶδησις, ὅτι εἰς τὴν Κορυθαῖαν, εἰς τὸ οἶκημα ὅπου ἦτο ἐγκατεστημένον τὸ ἰταλικὸν στρατηγεῖον τῆς 9ης στρατιᾶς, εὐρέθη μεταξὺ ἄλλων ἐγγράφων καὶ τὸ ἐξῆς σημεῖωμα γραμμένον ἐλληνιστὶ ἀπὸ ἐλληνομαθῆ στρατιώτην ἰταλόν: «Ἑλλὰς μέμνησο Κυνὸς Κεφαλῶν καὶ Πύδνας καὶ Λουκίου Αἰμιλίου Παύλου. Δούλην σε ποιήσω. 168».

Εἶναι τὸ ἔτος 168 ὅπου οἱ Ρωμαῖοι καταβαλόντες τὸν Περσέα κατέλυσαν τὸ βασιλείον τῆς Μακεδονίας καὶ διήρσαν αὐτὴν εἰς τέσσαρα ἀνεξάρτητα ἀλλήλων μέρη, μεθ' ὃ ὁ Αἰμίλιος Παῦλος ἠρήμωσε τὴν Ἠπειρον, σύμμαχον τῶν Μακεδόνων, κατέστρεψεν ἐβδομηῆντα συνοικισμοὺς καὶ ἀπήγαγεν ὡς δούλους πρὸς πώλησιν ἑκατὸν πενήντα χιλιάδας Ἠπειρώτας.

Εἰς αὐτὸ τὸ ἔτος σταματᾷ τὴν ἱστορίαν του ὁ Πολύβιος, διότι θεωρεῖ ὅτι ἡ Μακεδονία εἶναι τὸ κλειδὸν τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, καὶ μὲ τὴν ὑποταγὴν αὐτῆς ἡ αὐξήσις τῆς δυναστείας τῶν Ῥωμαίων ἐτετελείωτο.

Ἄλλ' εἰς τὴν ἑξαπλωτικὴν πολιτικὴν τῶν Ῥωμαίων, παρ' ὅλην τὴν συμπάθειάν του, διότι εἶχε τὸ θλιβερὸν προνόμιον νὰ ἀνήκη εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ Σκιπίωνος, ἔδωκεν ἐπιγραμμαστικὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ἱμπεριαλισμοῦ τῆς Ῥώμης, πὺν δὲν ἰσχύει μόνον δι' αὐτήν. Δὲν εἶναι, λέγει, πολιτικὸν νὰ ὑποτάσῃ τις τὸ πᾶν. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς νίκης πρέπει νὰ δικαιώνουν τὴν νίκην ἐνώπιον τῆς ἱστορίας.

Πράγματι, ὅταν ἡ κατάκτησις δὲν φέρῃ εἰ μὴ καταστροφὴν κάθε προϊόντος τοῦ μόχθου τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐκρίζωσιν ἐθνισμῶν, οὔτινες ἦσαν ἢ θὰ ἐξελιίσοντο εἰς στοιχεῖα προόδου διὰ τὴν καθόλου ἀνθρωπότητα, εἶναι φανερόν, ὅτι ἀμείλικτος θὰ εἶναι μίαν ἡμέραν ἡ κρίσις τῆς ἱστορίας.

Καὶ αὐτὸ συνέβη μὲ τὴν Ῥώμην.

Πλοῦτος ἀμύθητος ἀρχίζει νὰ εἰσρέῃ ἐκ τῶν πολέμων. Πρῶτον ἀπὸ τὰς ἀμειλίκτους εἰσφορὰς καὶ ἀποζημιώσεις πὺν ἐπέβαλλαν εἰς τοὺς ἐκάστοτε ἠττημένους, εἰς τρόπον ὥστε κάθε κατάκτησις νὰ προετοιμάζῃ νέαν σύμφωνα μὲ τὸ καθαρῶς Ῥωμαϊκὸν ἀξίωμα πὺν μὲ τὴν αὐτὴν σκαιότητα ἐφήρμοσαν ἀπὸ κοινοῦ Γερμανοὶ καὶ Ἰταλοί, τροποποιημένον ἐν μέρει ἐκ τῆς νέας μεθόδου τοῦ πληθωρισμοῦ, ὅτι ὁ πόλεμος προορισμὸν ἔχει νὰ τρέφῃ τὸν πόλεμον. Καὶ δεύτερον ἀπὸ τὴν προσωπικὴν λεηλασίαν καὶ δῆσιν τῶν διοικητῶν καὶ τῶν διοριζόντων αὐτοὺς μελῶν τῆς Συγκλήτου καὶ τῶν ἀκολουθούντων ξεπεσμένων ἀριστοκρατῶν καὶ πτωχευμένων ἐμπόρων μὲ τὰ σμήνη τυχοδιωκτῶν καὶ λογίων ἀκόμη. Καὶ ἀπὸ τὴν ληστρικὴν αὐτὴν καὶ ἀρπακτικὴν ἐκμετάλλευσιν ἐπῆλθεν ἡ καταστροφὴ κάθε πόρου, ἡ μείωσις τῶν πληθυσμῶν, ἡ ἐρημία.

Ὁ ἀρχηγὸς τῶν βρετανικῶν δυνάμεων, προσφωνῶν τὰ προσφάτως ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων ἐνωθέντα φύλα τῆς βορείου Βρετανίας καὶ φοβούμενος νέαν ἐκ δελεαστικῶν περὶ εἰρήνης προτάσεων διάσπασιν αὐτῶν, ἔλεγε: «Προσέξατε, οἱ Ῥωμαῖοι φέρουν τὴν ἐρήμωσιν καὶ αὐτὸ τὸ ὀνομάζουν εἰρήνην». Ὁ Μιθριδάτης τοὺς ἀπεκάλει μάστιγα τῆς ἀνθρωπότητος. Ἄλλὰ καὶ αὐτὸς ἤδη ὁ Κικέρων δὲν ἔλεγε; «Μισοῦμεθα ἀπὸ τοὺς ξένους λαοὺς εἰς βαθμὸν ἀφάνταστον. Ποῖον ναὸν ἐσεβάσθησαν οἱ διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν; Ποία πόλις ὑπῆρξε δι' αὐτοὺς ἱερά; Ποία κατοικία ἀπαραβίαστος; Αἱ εὐποροὶ πολιτεῖαι εἶναι περιζήτητοι καὶ κηρύσσουν κατ' αὐτῶν τὸν πόλεμον διὰ νὰ εὗρουν τρόπον νὰ τὰς ληστεύσουν. Δὲν ὑπάρχει πόλις πὺν δὲν ἀπεμυζήσαμεν μέχρις ἐξαντλήσεως, ὥστε νὰ μὴν ἔχῃ πλέον τὴν θέλησιν οὐδὲ κἄν νὰ παραπονεθῇ».

Αὐτὸς εἶναι ὁ ἱμπεριαλισμὸς, οὗτινος ἀπλᾶ σύμβολα ὑπῆρξαν ἡ Καρχηδὼν καὶ ἡ Κόρινθος, τὰς ὁποίας ὡς καταγίγς ἐσάρωσε κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀπὸ προσώπου τῆς

γῆς ἢ βαρβαρική ἀλαζονεία τῆς Ρώμης. Μετά τινος δὲ δεκαετηρίδας θὰ καταστρέψουν τέλεον καὶ τὸ τρίτον μέγα ἐμπορικὸν κέντρον τῆς Μεσογείου, τὸν Πειραιᾶ μὲ τὰς περιφήμους λιμενικὰς ἐγκαταστάσεις του, ὅπως καὶ βραδύτερον θὰ ἀφανίσουν τὴν Κυρήνην, κέντρον ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν Ἀφρικήν.

Αὐτὸς εἶναι ὁ ἱμπεριαλισμὸς πὸν ἐζήλωσαν οἱ Ἴταλοί, οὐχ ἦττον δὲ καὶ οἱ χειραγωγήσαντες αὐτοὺς Γερμανοί, διότι καὶ αὐτοὶ ἐπρόβαλλον ἑαυτοὺς ὡς κληρονόμους τοῦ Ἁγίου Ρωμαϊκοῦ κράτους, πὸν δὲν ἦτο ἄλλως τε οὔτε ρωμαϊκὸν οὔτε ἄγιον.

Τὴν σταδιοδρομίαν τῆς Ρώμης ἀποδίδει ὁ Πολύβιος εἰς τὴν τύχην προσπαθῶν νὰ δώσῃ βαθυτέραν ἔννοιαν εἰς τὸν ροῦν τῆς ἱστορίας, ἔννοιαν ἄλλως ἀμφιβόλου ἀξίας.

Ἄλλ' ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἀδιστακτικῶς ὅτι ἡ τύχη, ὅπως κοινῶς τὴν ἐννοοῦμεν, ἔπαιξε σπουδαιότατον ρόλον, ὅπως ἄλλως τυχηρὰ εἶναι εἰς τὴν πρόσφατον ἱστορίαν της καὶ ἡ Ἰταλία.

Ἡ Ἑλλὰς ἐξ ἀρχῆς ἦτο καὶ παρέμεινεν ἀείποτε διηρημένη εἰς πλείονα κράτη. Ἐναντι ὅμως αὐτῆς τῆς κατατμήσεως σημειοῦται τὸ μέγα γεγονός ὅτι εἰς τὰς διαφόρους πόλεις εἶχαν βλαστήσει πνευματικαὶ ἐκφάνσεις ἀλληλοσυμπληρούμεναι καί, λόγῳ ἀκριβῶς τῆς ποικιλίας, πολιτισμὸς λαμπρότατος. Πόλεις μὲν πλείονες, Ἑλλὰς δὲ μία ἐστίν. Ἐὰν ἡ ἠθικὴ αὕτη ἐνότις ἐπρόφθανε νὰ ὑψωθῇ καὶ εἰς πολιτικὴν ἐνότητα, θὰ ἀπέβαινεν ἀήττητος. Ἄλλ' ὁ ἄγχιος ἔρκος τῆς αὐτονομίας δὲν εἶχεν ὑποστῆ ἐπαρκῆ χαλάρωσιν. Αἱ προσπάθειαι τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν Κοινῶν ἐνετάθησαν, ὅταν ἐφάνησαν τὰ πρῶτα νέφη ἐκ Δυσμῶν. Ὁ λόγος τὸν ὁποῖον εἶπεν ὁ Αἰτωλὸς Ἀγέλαος, παραινῶν Φίλιππον τὸν Ε' καὶ τοὺς Ἕλληνας εἰς ἔνωσιν, παραμένει μνημεῖον πολιτικῆς διορατικότητος. Ἀπλῶς καὶ μόνον, λέγει, ὅταν μάθουν οἱ Ρωμαῖοι ὅτι συνεφιλιώθημεν, ἀρκεῖ νὰ τοὺς σταματήσῃ.

Ἄλλ' ἡ τύχη δὲν ἠθέλησε νὰ ἀφήσῃ χρόνον τινὰ ἀκόμη, ὅστις θὰ εἰργάζετο ὑπὲρ τοιαύτης λύσεως.

Μόλα ταῦτα ἡ πνευματικὴ ἐκείνη κοινωνία πὸν ἐλέγετο Ἑλλὰς ἤρκεσε νὰ ἀνοίξῃ τὸν δρόμον τῆς ἀθανασίας. Οἱ Ρωμαῖοι κατέκτησαν μὲν τὰς χώρας, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κατακτήσουν τὴν ψυχὴν καὶ τὴν σκέψιν τῶν ἑλληνικῶν λαῶν.

Τὸ ζήτημα τοῦτο ἀπαρτίζει μίαν δευτέραν ἑλληνικὴν ἱστορίαν, τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, καὶ αὐτὴν τὴν παρέτρεχαν οἱ Ἴταλοὶ μὴ φανταζόμενοι ὅτι θὰ τὴν εὔρουν ἐνώπιόν των.

Εἰς τὴν Δύσιν οἱ Ρωμαῖοι κατώρθωσαν νὰ μεταβάλουν τὴν γλῶσσαν, ἐν μέρει δὲ καὶ τὸν χαρακτῆρα ἐπι τῶν λαῶν καὶ νὰ τοὺς ἐκλατινίσουν ἰδρῶσαντες πρὸς τοῦτο καὶ σχολεῖα καὶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ἐχτύπησαν τὸ ἀσθενέστερον σημεῖον. Τὸ λατινικὸν στοιχεῖον μέσα εἰς τὴν ρωμαϊκὴν ἐπικράτειαν ἦταν ἰσχυρότατον καὶ μόνον διὰ τῆς ἐκλατινίσεως τῆς Δύσεως

κατέστη δυνατόν νά τονωθῆ ὁ ρωμαϊσμός ἀπειλούμενος σοβαρότατα ἀπὸ τὴν ἀπορροφητικὴν δύναμιν ποὺ εἶχεν ὁ πολυπληθέστερος ἑλληνισμός μετὰ τὰς πνευματικὰς του καὶ μόνον δυνάμεις.

Ἐκατοντάδας Γαλατῶν εἰσῆγαγεν εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν Σύγκλητον ὁ Καῖσαρ, ἀλλὰ κανένα Ἕλληνα. Οἱ πρῶτοι ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ ὀμιλοῦν ὅπως - ὅπως τὴν λατινικὴν ποὺ τότε ἐμάνθαναν, ἐνῶ Ἕλληνες Σύγκλητικοὶ θὰ εἰσῆγον κατ' ἀνάγκην ὡς δευτέραν ἐπίσημον γλῶσσαν καὶ μέσα εἰς αὐτὴν τὴν Σύγκλητον τὴν ἑλληνικὴν, διότι τὴν ἤννούουν καὶ τὴν ὀμιλοῦν οἱ ἀριστοκράται ρωμαῖοι, ἀλλὰ καὶ ἐνηβρύνοντο διὰ τοῦτο θαναμάζοντες, εἰ καὶ κατὰ βάθος φθονοῦντες, τὴν πνευματικὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἑλλήνων.

Τὸ πνεῦμα αὐτὸ ἐσκόρπισεν ἀφθονα τὰ ἄνθη τοῦ πρῶτου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἰς ἐχθροὺς καὶ εἰς φίλους. Ἐδήλασαν αὐτὸ ἀπλήσιως πρὸ παντὸς αὐτοὶ οἱ κατακτηταὶ καὶ τούτο εἶναι πρὸς ἔπαινον των λόγῳ τῆς μόνης ἀξίας ἣν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μετεβίβασαν εἰς τὸν νεώτερον κόσμον. Ἀλλ' ἐστάθη ἐπὶ πλέον ἱκανὸν παρ' ὅλην τὴν δυστυχίαν τῶν φορέων του νὰ τροφοδοτήσῃ βαρβάρους λαοὺς εἰς τὴν Ἀσίαν, εἰς τοὺς ὁποίους ἐχάρισεν ἰδίαν συνείδησιν, διότι ποτὲ δὲν ἐφθόνησε τὴν προαγωγὴν καὶ πρόοδον ξένων λαῶν, ὅπως καὶ βραδύτερον τὸ Βυζάντιον θὰ προικίσῃ μετὰ τὴν παιδείυσίν του πολλοὺς πρωτογόνους, καὶ ὅταν ἀκόμη ἀποκροῦσιν τὰς ἀγρίας ἐφόδους των θὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ συντρίψῃ τινὰς ἐξ αὐτῶν ἐθνικῶς.

Παραπλανώμενοι ἀρχαιότεροὶ τινες ἱστορικοὶ ἀπὸ κολακείας ἐκ τῆς ἀνωτέρας τάξεως τῶν κατακτηθέντων καὶ ἀπὸ μεγαλόστομα ἐγκώμια ἑλληνιζόντων, ὅπως ὁ Αἰλίος Ἀριστείδης, ἐκ τῆς περιόδου τῆς *pax romana*, ἣτις ἀπλωσεν εἰς τὸν κόσμον τὴν εἰρήνην τοῦ τάφου, ὅπως τὴν ἔλεγεν ὁ Mommsen, ἐνόμισαν ὅτι οἱ Ἕλληνες μονονουχὶ ἠδέως ἔφεραν τὸν ρωμαϊκὸν ζυγόν. Ἀλλ' ἡμεῖς τὴν σήμερον ποὺ ἐζήσαμεν τέσσαρα μαῦρα χρόνια ἐχθρικῆς κατοχῆς, κάτι γνωρίζομεν ἀπὸ τὰ ἐγκώμια ποὺ ἀναπέμπουν παντοῦ οἱ δοσίλογοι καὶ οἱ ἐνδοσούμενοι τῆς ἀνωτέρας τάξεως, καὶ κάτι γνωρίζομεν ἀπὸ τὸν τρόπον κατ' ὃν ἐπιβάλλεται σιωπὴ, ὅπως ἔλεγεν ἤδη αὐτὸς ὁ Τάκιτος, εἰς τὸν βουλόμενον νὰ σκεφθῆ ὅ,τι θέλει καὶ νὰ εἴπῃ ὅ,τι σκέπτεται.

Καὶ πράγματι, ἀπὸ καμμίαν ἐποχὴν δὲν λείπουν τὰ τεκμήρια ἐξ ἀσήμερον λόγων καὶ ἐκ πράξεων ἀπογνώσεως ποὺ προδίδουν τὸ ἀνώνυμον λαϊκὸν μῖσος ἐναντίον τοῦ κατακτητοῦ. Εἶναι ἡ μαστურία τοῦ Λιβίου, ὅτι ὑπῆρχαν Ἕλληνες προτιμῶντες ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους τοὺς Πάρθους, ἀλλ' αὐτοὶ ἦσαν, προσθέτει, ἐπιπόλαιοι. Εἶναι ἡ ἀγρία χαρὰ ἑλληνικοῦ θιάσου ποὺ περιώδευεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας, ὅταν μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Κράσσου παρέστησεν ἐνώπιον τῶν νικητῶν αὐτοῦ, μετὰ τὴν ἀσώματον κεφαλὴν του, τὰς Φοινίσσας τοῦ Εὐριπίδου. Εἶναι ἡ ἀγωνία μετ' ἣς ἔσπευδαν νὰ συνταχθοῦν μετὰ κάθε βασιλεῖα μαχόμενον κατὰ τῆς Ρώμης καὶ εἶναι

ιδίᾳ ἢ προσδοκίᾳ τῆς ἐλευθερίας ἀπὸ τὸν Μιθριδάτην, μεθ' οὗ εἶχαν καὶ συμμαχίῃσι οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ βαρύτερον ὄλων φέροντες τὸν ρωμαϊκὸν ζυγόν.

Ὁ πόθος τῆς ἐλευθερίας ἐμφωλεύει μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ. Τὸ πνεῦμα τὸ ἐλληνικόν, τὸ μοναδικὸν καὶ ἀναντικατάστατον, ἐπιζῆ καθ' ὅλην τὴν περίοδον ποῦ υφίσταται ἡ Ρώμη, ἕως οὔτου συγκερασθὲν μετὰ τὴν ἰδέαν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔφευγεν, εἰς τὸ Βυζάντιον, εἰς πλήρη καὶ πάλιν λειτουργίαν τὸν ἐλληνικὸν ἐθνισμόν.

Ἄλλὰ τὸ Βυζάντιον! Τὸ Βυζάντιον, κατὰ τὴν φασιστικὴν διδασκαλίαν, τίποτε δὲν ἔδωκεν εἰς τὸν κόσμον, τίποτε δὲν παρήγαγε, δὲν εἶχεν ἀναγέννησιν, δὲν εἶχεν ἀνθησὶν γραμμᾶτων καὶ τεχνῶν, οἷαν αἱ ἰταλικαὶ δημοκρατίαι κατὰ τὰ τέλη τοῦ μεσαιῶνος, ὑπῆρξε στεῖρον ἐξαντλούμενον εἰς θεολογικὰς συζητήσεις ποῦ διετήρησαν τὸ σχίσμα καὶ μόνον ἀπὸ τοὺς Βενετούς ἐδιδάχθη κάτι νέον.

Ταῦτα πάντα ἀποτελοῦν παραχάραξιν τῆς ἰστορίας.

Τὸν λαμπρότατον δέκατον καὶ τὸν ἐνδέκατον ἀκόμη αἰῶνα τοῦ Βυζαντίου, ὅταν ἡ Κωνσταντινούπολις ἦτο ἡ ὠραιότερα καὶ μεγαλειότερα πρωτεύουσα τοῦ κόσμου καὶ ὁ ὀφθαλμὸς τῆς οἰκουμένης, διεδέχθη τὸ βάρος ποῦ μόνον του ἐξηκολούθησε νὰ φέρῃ ἐπὶ τινὰς αἰῶνας ἀκόμη.

Ἡ Ρώμη ἀπὸ πολλοῦ εἶχε πέσει εἰς χεῖρας τῶν ἐκ βορρᾶ βαρβάρων καὶ πυκνὸν πνευματικὸν σκότος ἐκάλυπτε τὴν Δύσιν καθ' ὅλον τὸν μεσαιῶνα, ἡ δὲ Ἰταλία εἶχε χάσει κάθε ἐνότητα, ὅπως εἶχε κατακερματισθῆ εἰς κρατίδια, τὰ ὁποῖα, ἀσύνδετα πρὸς ἄλληλα καὶ χωριζόμενα ἀπὸ τὸ μέχρις ἐσχάτων σταθὲν ἐμπόδιον πρὸς τὴν ἔνωσιν παπικῶν κράτος καὶ ἀνίκανα νὰ υπερασπίσων ἑαυτὰ κατ' ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, περιέπεσαν τὰ μὲν βόρεια εἰς χεῖρας τῶν Γερμανῶν, τὰ δὲ νότια κατεκτήθησαν ἀπὸ τοὺς Ἰσπανούς. Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Βυζαντίου εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων οἱ ἐναπομείναντες πνευματικοὶ θησαυροὶ μετῆνάστευσαν εἰς τὰς ἰταλικὰς πόλεις, ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖ ἀρχίζει νὰ βλαστήσῃ ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τῶν ἐλλήνων προσφύγων ἢ λεγομένη Ἀναγέννησις, καλλιέργεια τῶν γραμμᾶτων καὶ τεχνῶν ἐπιστρέφουσα εἰς ἔμπνευσιν ἐκ τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ.

Ἄλλ' εἰς τὸ Βυζάντιον δὲν εἶχε ποτε ἐπικαθήσει ἡ πνευματικὴ νύχτα ποῦ ἐκάλυπτε τὴν Δύσιν καὶ ἤτις ἐμφανίζει τὴν νέαν περίοδον ὡς ἀναγέννησιν. Ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει διακοπὴ θεραπείας τῶν γραμμᾶτων, κατὰ δὲ τοὺς τελευταίους χρόνους προβάλλει μαλιστα καὶ ἀνθησὶς τῆς τέχνης, ἡ Παλαιολόγειος.

Ἐὰν δὲ ἔλειπεν ἀπὸ τὸ Βυζάντιον ἡ βαθυτέρα δημοουργικὴ πνοή, εἶναι τοῦτο ἐκκλητικόν; Ἐπὶ αἰῶνας ἴστανται φύλακες καὶ ἀποκρούουν πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος ἐπιδρομὰς, Ἀράβων, Σλαύων, Τούρκων, Βουλγάρων, καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν Φράγκων, χωρὶς νὰ ἀναπνεύσουν ποτέ. Οὔτε ἄνεσιν οὔτε τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς ἐγνώρισαν καθ' ὃ διάστημα ἐπροφύλατταν τὴν Δύσιν ἀπὸ τὰ ἀλλεπάλληλα κύματα τῆς βαρβαρότητος. Περίφοβοι περὶ τὴν αὔριον καὶ ἀναζητοῦντες καταφύγιον εἰς

τὰ ὑπεργήινα στρώματα, ποῦ νὰ εὔρουν καιρὸν καὶ ποῦ νὰ εὔρουν τὴν κατάλληλον ἀτμόσφαιραν διὰ νὰ δημιουργήσουν πρωτοτύπως ;

Ἄλλ' ὅ,τι παρέλαβαν ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα, δὲν τὸ ἐγκατέλειψάν ποτε καὶ τὸ διεφύλαξαν ἀκέραιον ἕως ὅτου ἐσχηματίσθη εἰς τὴν Δύσιν τὸ ἀπαραίτητον ὑπόστρωμα διὰ νὰ δεχθῆ τὴν ἀνανεωμένην παιδείου καὶ ἀναπτύξῃ ἔπειτα ὅ,τι σήμερον ὀνομάζομεν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν.

Τοὺς Ἴταλοὺς ἐθώπευσε τότε ἄλλην μίαν φορὰν ἡ τύχη, διότι ἐπρόλαβαν καὶ τοὺς κατέκτησαν οἱ Ἴσπανοὶ καὶ ἔτσι διέφυγαν τὴν τουρκικὴν δυναστείαν.

Καὶ εἶπε μὲν κατὰ παρελθόντα αἰῶνα γάλλος διάσημος ἱστορικὸς ἀρεσκομένος εἰς γοητευτικὰς ὑποθέσεις μὲ τὸ «ἐὰν» καὶ τὸ «τί θὰ ἐγίνετο», εἶπεν ὅτι ἐὰν τότε οἱ Τοῦρκοι κατελάμβανον τὴν Ἰταλίαν θὰ ἐξιταλίζοντο, ὅτι οἱ Τοῦρκοι θὰ ἐγίνοντο Ἴταλοί. Ἄλλ' ὁ Κύριλλος ὁ Λούκαρις ποὺ ἐγνώριζε κάπως τοὺς Ὀθωμανοὺς, εἶχε διάφορον γνώμην. Ὅταν οἱ Λατῖνοι ἀπεπειρῶντο μὲ κάθε τρόπον νὰ ὑποκαταστήσουν τὸ ἴδιον αὐτῶν δόγμα εἰς τὴν πίστιν τῶν ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν στεναζόντων Ἑλλήνων καὶ τοὺς ἐχλεύαζαν ἐπὶ ἀπαιδευσίᾳ καὶ δι' ἔλλειψιν σοφίας, ὁ Λούκαρις ἀπήντα :

«Ἄν εἶχε βασιλεύσει ὁ Τοῦρκος εἰς τὴν Ἑφραγκίαν, Χριστιανοὺς ἐκεῖ δὲν εὔρισκες. Εἰς τὴν Ἑλλάδα τώρα τριακόσιους χρόνους εὐρίσκεται καὶ κακοπαθοῦσιν οἱ ἄνθρωποι καὶ βασανίζονται καὶ λάμπει ἡ πίστις τοῦ Χριστοῦ, καὶ σεῖς μοῦ λέγετε ὅτι δὲν ἔχομεν σοφίαν ; ».

Ἐξ ἐτέρου ὁ θρησκευτικὸς ζῆλος καὶ αἱ θεολογικαὶ ἀσχολίαι δὲν ἦσαν βυζαντινὸν μόνον προῖόν, ἀλλὰ κατελάμβανον ἐξ ἴσου εἰς Ἀνατολίην καὶ Δύσιν, εἰς αὐτὴν μάλιστα μὲ συνοδίαν ἱερῶν ἐξετάσεων, κατελάμβανον τὴν θέσιν ποὺ ἔχουν σήμερον τὰ κοινωνικὰ καὶ οἰκονομικὰ προβλήματα.

Ἡ δὲ συναφὴς ἔρις ἐκ τοῦ σχίσματος, ἣτις ἀπὸ τεσσάρων αἰῶνων συνετάρατε τὰς δύο Ἐκκλησίας, κατὰ βάθος διὰ τοὺς Ἑλληνας δὲν ἦτον ἔρις ἀπλῶς δογματικῆ' ἀλλὰ παρηκολούθει τὴν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως νέου δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους προσπάθειαν ὅπως τοῦτο δεσπόση καὶ ἀπορροφήσῃ τὸ ἀνατολικόν. Τὸ ζήτημα κατήντα σὺν τῷ χρόνῳ ἐθνικόν. Ἐφοβοῦντο οἱ Ἑλληνες μήπως χάσουν τὸν ἐθνισμὸν των. Κύριον μέλημα ἦτον ἡ διάσωσις τοῦ Γένους, ὅπως σαφῶς τὸ διακηρύνει κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς πτώσεως οἱ ἀνθενωτικοί, καὶ προκειμένου περὶ ἐθνικοῦ ζητήματος ὅχι μόνον ἐξηγεῖται ἡ στάσις τοῦ λαοῦ κατὰ τὴν ὑστάτην στιγμήν, ἀλλὰ καὶ δικαιολογεῖται εἰς τὰ ὅμματα τῆς ἱστορίας. Ἐὰν δὲ ἐν τῇ ἀναξέσει τοῦ παρελθόντος τούτου ἐνθυμοῦνται τὰ ὀργίλα λόγια τοῦ Λουκᾶ Νοταρᾶ, ἃς μὴ λησμονοῦν τί εἶχε διακηρῦξει ἤδη ὁ Πετράρχης ἰκανὰς δεκαετηρίδας πρὶν. Οἱ Τοῦρκοι, εἶπεν, εἶναι ἐχθροὶ μας, ἀλλ' οἱ σχισματικοὶ Ἑλληνες εἶναι χειρότεροι.

Ἄλλ' ἡ Βενετία, ποὺ τὴν παρουσίαζαν οἱ φασισταὶ ὡς μεταδοῦσαν στοιχεῖα πολι-

τισμοῦ εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ εἰς τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς ἐστήριζαν μάλιστα καὶ τινὰς ἀξιώσεις;

Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς τετάρτης Σταυροφορίας ποῦ ἐξεκίνησε νὰ κυτυπήσῃ τὸ Ἰσλάμ καὶ ἐπερατώθῃ μὲ τὴν κατάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκράτουν ἄλλοτε, ὅταν ἀκόμη ἐσυκοφαντεῖτο τὸ Βυζάντιον, στρεβλωμένοι ἀντιλήψεις εἰς τὴν Δύσιν. Ἄλλὰ σήμερον κανεὶς δὲν πιστεύει εἰς πολιτιστικὴν διαδρομὴν τῶν Βενετῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ.

Ἴδου τί λέγει σύγχρονος διαπρεπῆς ἐπιστήμων:

«Τὸ ὅτι οἱ ἱστορικοὶ τῆς Δύσεως ἐκλαμβάνουν ὡς σπουδαίαν ἐπιχείρησιν τὸν πολιτικὸν καὶ ἐμπορικὸν κυνισμόν, δι' οὗ τὸ Ἀνατολικὸν κράτος ἐτεμαχίσθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς μεσαιωνικῆς ἐτερορροῦθμου ἐταιρείας εἰς τέσσαρα μέρη καὶ ὑποδιηροῦθῃ μεταξὺ τῶν κεφαλαιούχων ἐταίρων εἰς μετοχάς, οἱ Βενετοὶ καὶ οἱ Σταυροφόροι τὰ τρίτα τέταρτα καὶ ὁ διαχειριστής, ὁ Λατῖνος Φλάμανδὸς αὐτοκράτωρ, ἐν τέταρτον τὸ ὅτι ἀποκρύπτουν τὰς μοιραίας συνεπειάς ποῦ εἶχεν ἡ καταστροφὴ τοῦ προμαχῶνος τούτου πρὸ τῶν ἐπιδρομῶν λαῶν τῶν παραδουναβείων χωρῶν καὶ τῆς Ἀσίας τὸ ὅτι ἐμφανίζουν αὐτὴν ταύτην τὴν Βενετιάν ὡς φορέα πολιτισμοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μόνον ἔμαθε καὶ, πρὸς ἔπαινόν της, κατώρθωσε μάλιστα νὰ μάθῃ πολλὰ ὡς πρὸς τὰς τέχνας, βιοτεχνίας, γεωργίαν καὶ τὸν ἀστικὸν βίον—εἶναι κατὰ τὴν γνώμην μου τὸ τυπικώτατον παράδειγμα ἱστορίας, ἣτις γράφεται ὑπὸ τῶν νικητῶν καὶ πρὸς ἰδίαν αὐτῶν χρῆσιν».

Καὶ ἡ κρίσις αὕτη εἶναι τόσῳ μᾶλλον ἀδιάβλητος ὅσῳ προέρχεται ἀπὸ σοφώτατον ἐρευνητὴν* τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἱστορίας, μὴ ἐπιζήσαντα τῆς ἰταλικῆς ἐκστρατείας, ἀνήκοντα εἰς τὴν χορείαν τῶν πνευματικῶν ἐκείνων ἀνδρῶν τῆς Ἰταλίας, οἵτι ἀπέστρεφαν τὰ ὄμματα ἀπὸ τὰ ὄνειροπολήματα τῶν φασιστῶν.

Ἄλλ' ἔρχεται ἡ ὥρα, καθ' ἣν οἱ δύο γειτονικοὶ λαοὶ πληττόμενοι ἀπὸ τὴν τυραννίαν ἐξεγείρονται συγχρόνως. Αἱ ἐπαναστάσεις τοῦ Πεδεμοντίου καὶ τῆς Νεαπόλεως συμπέπτουν πρὸς τὴν πυρκαϊάν ποῦ ἀναφεν ὁ Ἑλληνικὸς Ἀγὼν εἰς τὴν ἑλληνικὴν χειρσόνησον. Ἄδηλον εἶναι ἂν ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία διετέλει εἰς σχέσεις πρὸς τοὺς *Carbonari*, ἐξ ὧν ἐτρέφοντο αἱ ἐξεγέρσεις τῶν Ἰταλῶν κατὰ τοῦ Ἀδστριακοῦ ζυγοῦ.

Ὁ πόθος τῆς ἐλευθερίας μᾶς εἶχεν ἐνώσει τότε. Ἡ ἑλληνικὴ ἐπαναστάσις εἶναι ἐκείνη, ἣτις ἐδημιούργησε τὴν ἀρχὴν τῶν Ἐθνικοτήτων. Ἰταλοὶ ἐπιστήμονες ἔπειτα ἐπεξεργάσθησαν ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ κατεσκεύασαν τὴν ἀρχὴν αὐτήν, καὶ ἡ Ἰταλία εἶναι ἐκείνη, ἣτις παλαίονσα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας της καὶ τῆς

* *Pietro Bonfante.*

ένώσεως τὴν ἐθεώρησεν, ἀδιαφόρως ἂν πρόκειται περὶ μικροῦ ἢ μεγάλου ἔθνους, ὡς τὰ ἄγια τῶν ἁγίων.

Καὶ τὴν στιγμήν καθ' ἣν ἀναγνωρίζει ἡ μεταπολεμικὴ Ἰταλία τὸ λάθος, λέγει, τοῦ φασισμού καὶ διακηρύσσει ὅτι μετὰ τὴν ἐκ μέρους τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν κατακύρωσιν τῆς Δωδεκανήσου εἰς τὴν μητέρα Ἑλλάδα ἔχει ἐκλείψει κάθε αἴτιον προστριβῆς, ἡμεῖς ἀνατρέχομεν εὐαρέστως εἰς τὸ ἐγγύτερον τοῦτο παρελθὸν καὶ ἐνθυμούμεθα τὴν συμμετοχὴν τῶν Ἰταλῶν προσφύγων εἰς τὸν μεγάλον Ἀγῶνά μας. Ἀνάδρομος στρέφεται ἡ σκέψις μας πρὸς τὴν θύσαν τοῦ Σανταρόζα καὶ βραδύτερον τοῦ Fratti καὶ τῶν Γαριβαλδινῶν.

Ἐνθυμούμεθα ἀκόμη, ἀλλὰ συνάμα καὶ ἐνθυμίζομεν, ὅτι ὁ ἐθνικός μας Ποιητής, πλὴν τῆς Ἀμερικῆς, μόνον τὴν Ἰταλίαν ἐξ ὅλων τῶν ξένων ἔθνῶν τραγουδαίει εἰς τὸν Ὑμνον καὶ συνενῶν εἰς κοινὸν πόνον τοὺς δύο παλαιότητας λαοὺς ἐμφανίζει τὸν αὐστριακὸν Ἀετὸν νὰ τρέφεται ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τοῦ Ἰταλοῦ καὶ νὰ κρώζῃ πρὸς τὸν Ἕλληνα μὲ ἀφατον μῖσος.

Σὲ ξανοίγει ἀπὸ τὰ νέφη
Καὶ τὸ μάτι τοῦ Ἀετοῦ,
Ποὺ φτερὰ καὶ νύχια θρέφει
Μὲ τὰ σπλάγχνα τοῦ Ἰταλοῦ.

Καὶ ὅς ἐσὲ καταγυρμένος,
Γιατὶ πάντα σὲ μισεῖ!
Ἐκρῶς, ἔκρῶζε ὁ σκασμένος,
Νὰ σὲ βλάψῃ, ἂν ἠμπορεῖ.

Καὶ πόσοι Ἰταλοὶ δὲν ἐπρόβαλαν εἰς τοὺς συγχρόνους των τὸν ἠρωισμόν τοῦ 1821 ὡς πρότυπον παρασκευῆς πρὸς τοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνας τῆς ἰταλικῆς ἐνώσεως;

Ὁ μέγας ἐθναπόστολος τῆς Ἰταλίας, ὁ Mazzini, ἵνα μόνον εἰς αὐτὸν περιορισθῶμεν, δὲν ἔπαυσεν ἐπὶ δεκαετηρίδας νὰ προβάλλῃ συνεχῶς, εἰς τοὺς φλογερούς του λόγους πρὸς τὴν ἰταλικὴν νεότητα, τὸν ἀγῶνά μας ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας πρὸς μίμησιν :

— Κοιτάξετε, ἔλεγε, τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀναστηθείσης Ἑλλάδος. Δὲν ἠμπορεῖτε νὰ εἶσθε καὶ σεῖς μεγάλοι ὅπως ἐκεῖνοι; Οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἐν ἑκατομμύριον ἐναντίον ἐχθροῦ ποὺ ἦτο δέκα φορές ἰσχυρότερος. Ἄλλ' ὠπλίσθησαν ὅλοι, ὠρκίσθησαν νὰ ταφοῦν ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῶν πόλεων των παρὰ νὰ υποκύβουν εἰς τὴν Ἡμισέληνον, ἐκράτησαν τὸν ὄρκον των εἰς τὸ Μεσολόγγι καὶ ἐνίκησαν. Κάμετε καὶ σεῖς ὅπως αὐτοί, καὶ θὰ νικήσετε.

Ἐπέπρωτο οἱ Ἕλληνες νὰ ἐπαναλάβουν τὸ θαῦμα τοῦ Εἰκοσιένα ἔναντι ἀκριβῶς ἐκείνων, ὧν οἱ πατέρες τὸ θαῦμα αὐτὸ ἐπεκαλοῦντο διὰ τὴν ἰδικήν των ἐλευθερίαν.

Διότι παρομοίωτον τῆς θαυμαστῆς ἐκείνης πάλης ἐορτάζομεν σήμερον. Ἡ 28ῃ Ὀκτωβρίου κατέστη εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἔθνους δευτέρα Ἐθνικὴ Ἐορτή. Τὸ 1940 εἶναι τὸ ἔτος καθ' ὃ ἀναβαπτίζεται ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἰς τὰ ἀθάνατα νάματα τοῦ Εἰκοσιένα. Οἱ ἥρωες τοῦ 1940 ἀπὸ Ἐκείνους ἐκκληρονόμησαν τὸ ἀδάμαστον θάρρος καὶ ἔσωσαν τὴν Ἑλλάδα.

Ἀπὸ αὐτοὺς δὲ πάλιν, ἀπὸ τοὺς ἥρωας τοῦ 1940, παρέλαβαν ὡς νέοι σκνταλοδρόμοι καὶ κρατοῦν ὑψηλὰ ἄσβεστη τὴν ἴδια φλόγα, πάνοπλοι εἰς πίστιν, ὅσοι ἀγωνίζονται τὴν σήμερον τὸν ἀνισώτατον ἀγῶνα. Καὶ ἐπειδὴ ἐμπνέεται ἀπὸ τὰ ἴδια ἰδανικά, θὰ λήξῃ καὶ αὐτὸς στεφανωμένος καθ' ὃν τρόπον καὶ ἐκεῖνοι. Καὶ τότε, ἐπειδὴ ἡ Ἑλλὰς ποτὲ δὲν ἐκαρπώθη τὰς νίκας τῆς μόνης αὐτῆς, τότε, θὰ ἔχῃ στερεωθῆ ἄλλην μίαν φορὰν ἀπ' τὰ κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων ἕνας κόσμος δικαιοτέρος, ἕνας κόσμος ἀληθῶς ἐλεύθερος.